

és középkori településekre utaló leleteket is gyűjtöttek.²¹ Az objektumokat nem bontottuk ki.

CSENGERI PIROSKA

337. Mályi, Öreg-hegy

(KÖH 16036)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, valamint a Miskolci Egyetem Őstörténeti és Régészeti Tanszéke 2009. július 6-án régészeti helyszíni szemlét végzett a téglagyári agyagbánya területén. A tulajdonos az agyagbánya 059/2 hrsz. területének már letermelt és rekultivált részét a továbbiakban hulladéklerakóként kívánta hasznosítani; valamint írásbeli állásfoglalást kért a bányaművelésből végleg kivonásra kerülő, 1637/2 hrsz. területről, melyen az Öreg-hegy néven regisztrált középső őskőkori régészeti lelőhely található.

A helyszíni szemlén megállapítottuk, hogy a 059/2 hrsz. terület lehatárolt részének hulladéklerakóként való hasznosítása örökségvédelmi oldalról nem ütközik akadályba. A paleolit régészeti lelőhely, a bányaművelés érintett területen való megszűnése ellenére, veszélyeztetett. A korábbi agyagbányászattal összefüggő földmunkák során kialakított legfelső rézsűk közvetlenül metszik el a lelőhely rétegeit és meredek lejtésük miatt intenzív természetes eróziót tesznek lehetővé. Ezt igazolja a szemle alatt talált 1 db középső paleolit korú kőeszköz (törött bifaciális levélkaparó) és 10 db gyártási hulladék (szilánkok) is.

A lelőhely védettségét az intenzív erózió és a rézsűből történő felszíni, engedély nélküli leletgyűjtés ellen rövid időn belül biztosítani kell. Ennek egyik lehetséges módja pl. a kisebb lejtésű, gyepesített rézsű kialakítása, melyhez szükség szerint a veszélyeztetett lelőhely-részen régészeti feltárást kell végezni. A lelőhely horizontális kiterjedése az eddigi kutatások alapján sem ismert pontosan, azonban nagy valószínűséggel a 1632–1640 helyrajzi számokat érinti.

SZOLYÁK PÉTER – JENEI ANITA – RINGER ÁRPÁD

338. Máriapócs, Kossuth tér, kegytemplom

(KÖH 35601)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) N, Kö

2009 tavaszán megkezdődtek a máriapócsi görög katolikus templom felújítási munkálatai. Ennek során lehetőségünk nyílt a templombelső (részleges) kutatására, melynek elsődleges célja az 1731–1756 között épült barokk templom helyén álló fatemplom esetleges maradványainak megtalálása volt.

A kutatás eredményeit a következőképpen összegezhethetjük. A templom alatt, valószínűleg az egész területén,

egy 13. sz. végi–14. sz. eleji, erősen kormos, hamus viszonylag vastag planírozási réteg van, mely különösen a templom K-i felében jelentkezett markánsan. Ezen egy vastag, laza újkori kerámiával, a Ny-i oldalon sok szórvány embercsonttal kevert feltöltési réteg húzódik. A templom K-i felében egy 20–25 cm vastag, agyagos réteg került elő az említett rétegen, melyben néhány helyen korhadó cölöpök voltak. Elképzelhető, hogy esetleg ez a réteg tartozott az egykori fatemplomhoz, ezt azonban nem lehet teljes mértékben bizonyítani. A templombelsőben – a szórvány embercsontokon kívül – rengeteg sírt, sírbeásást találtunk, többek között a hajó Ny-i végében egy boltíves, téglafalazásos sírt is. A hajó belsejében előkerült egy boltív is. Ez megkutatva kiderült, hogy ez egy régi bejárat a templomból az altemplomba, amelyet a későbbiek folyamán beboltoztak, és az altemplom felől elfalaztak.

A legnagyobb meglepetést azonban az okozta, hogy az altemplom felszedett padozata alatt – közel 3 m mélyen a jelenlegi járószinttől – egy 5. századi, magányos, kirabolt női sír került elő. Mellékletei közül kiemelkedik a két lévai típusú fibulája, valamint egy poliéderes(?) végződésű fülbevaló.

Az ősz folyamán lehetőség nyílt a templomot és a kolostort összekötő folyosó területén is egy rövid kutatásra. Ennek apropóját az adta, hogy a csatornázási munkák során „lépcsőfokokat” találtak az egyik boltív alatt. A területen kiásott szondában valóban találtunk három, lépcsőfokra emlékeztető, több kötömbből álló jelenséget, de funkciójukat, ill. korukat nem sikerült pontosabban meghatározni. Sikerült azonban megfigyelni az eredeti lábazatot, melynek alja jó fél méterrel van a mostani járószint alatt. Itt egy letaposott, építési törmelékes járószintből egy érme – egy 1885-ös(!) 1 krajcáros is előkerült. Ez utóbbi alapján a terület szintjének jelentős megemelése csak valamikor a 19. sz. végén következett be.

JAKAB ATTILA

339. Mátételke határa

(Bács-Kiskun megye) V, Sza

2009. szeptember 2–4. között az 55. sz. főút Tataháza–Csávoly szakaszán burkolatmegerősítés és kerékpárút építése kapcsán, örökségvédelmi hatástanulmány készítése céljából végeztünk terepbejárást. A tervezett beruházás a főút 71+776–84+475 km-szevény közötti – már meglévő – szakaszát, ill. annak közvetlen környezetét érintette. A munka folyamán külterületeken az út mindkét oldalát 50–50 m szélességben vizsgáltuk, összességében a szakaszoknak kb. 37–38%-a bizonyult hatékony terepi vizsgálatra alkalmasnak.

Mátételke közigazgatási területén ismert lelőhelyet nem érintettünk, de 4 új lelőhelyet azonosítottunk: *Farkas-tanyák I.*; *Farkas-tanyák II.*; *Cserepesi-dűlő*, *Kósa M.-tanya* (KÖH 74819, 74821, 74823). A szarmata leletanyag felszíni telepnyomra utalt.

21 HOM Rég. Ad. 3567-04.

Munkatársak: Bácsmegi Gábor régész, Sultis László régésztechnikus, Csenkey-Sinkó András restaurátor.

PARDITKA GYÖRGYI

340. Mátraszentimre, Óvár (KÖH 44825)

(Heves megye) B, Kö

A részletes tanulmányt lásd a kötet 19. oldalán!

V. SZABÓ GÁBOR

341. Máza, Koromszó (KÖH 23172)

(Baranya megye) Á, Kk

A lelőhelyen 2009 októberében végeztünk tervátást: folytattuk a 2007-ben kitűzött szelvények feltárását és további 4 szelvényt nyitottunk DDK-i irányban, a korábbi szelvény sor folytatásában.

Az „E” és „F” szelvényekben a tisztítás után jelentkezett a már korábban is megfigyelt, helyenként vörösréteg, máshol szürke hamus, sárga agyagos, habarcsrögös vékony réteg, a mai járószinttől mintegy 60 cm mélységben. Ezen 5–10 cm vastag pusztulási réteg felett kavicsos, habarcsos omladék-réteg volt, ami a falak bontásának törmelékéből származik, alatta kevert, sárga agyagos, habarcsrögös betöltés volt, amelyben embercsontok és pillangófejű vasszegek voltak – ez utóbbiak talán a feldúlt temetkezések koporsóiból. A vörös réteget a falak (falkiszedések) közötti területen figyeltük meg a „C-D-E-F” szelvényekben, talán egykori padlószintet jelezve.

Az „F” szelvényben, részben már a sárga, márgás altalajba mélyülve, 3 bolygatatlan sír került elő. A halottakat háton, K–Ny-i irányban, fejjel Ny-nak temették el, karjaikat a medencén egymásra rakták. A 29. objektum csontvázának melléklete egy párizsi kapocs volt, a többinél melléklet nem került elő. A sírok közötti, de bolygatott területen rugós-gyöngyös pártamaradványok és bronz övcsat került elő. A sírok kb. a 2007-ben feltárt sírokkal egy szinten (184 m tszf.) feküdtek. A szelvény ÉNy-i sarkában kb. 1×1 m-es, 60 cm magas habarcsos alapozás került elő, ami a templom Ny-i főfalától 50–60 cm-re K-re van. A jelenség mintegy 70–80 cm magasságig maradt meg. Alsó részén bedobált nagyobb kövek, felettük beöntött habarcsréteg volt, amire aztán rárakták a görgeteg kövekből épített falazatot. Felette és mellette is sok szórvány embercsont került elő. Funkciója, kora kérdéses, eldöntéséhez É-i szelvénybővítés szükséges.

Az „E” szelvényben az 1. és 15. objektum (falak) folytatásában kiszedett fal került elő, amely a főfal K-i oldalán 5 m távolságra, azzal párhuzamosan futott. Az „E” szelvényben, a K-i szelvényfal mellett húzott kutatóárokban 130–140 cm szélességben függőleges falú objektum jelentkezett, amely építési törmelékes és szórvány embercsontos betöltése miatt a felszínen nehezen észlelhető, alig vált el a többi omladékos betöltéstől. Kút lehetett, de a templomon belüli elhelyezkedése arra utal,

hogy inkább egy korábbi periódushoz, az udvarházhoz tartozhatott. A szelvényben lévő falszakasz alapozási árkánál kb. 50 cm-rel mélyebben (132 m tszf.) a kutatóárokban szabályos helyzetű comb- és lábszárcsont került napvilágra, ami arra utal, hogy ezen a területen is számíthatunk további sírok előkerülésére, de mélyebben, mint a Ny-ra és D-re lévő szelvényekben.

A 2007-ben feltárt területtől D-re nyitottuk meg a „G-H-I-J” szelvényeket. Ezen a részen már a mai járószint alatt 10–15 cm-rel görgeteg köves, habarcsos falszakaszok jelentkeztek. Ezek az 5. és 1. objektumok folytatásai, és az ezeket összekötő keresztfal, amelyek egy téglalap alakú, 5,5×7 m-es területet zárnak közre. A falszakaszok 100–110 cm szélesek, 2–3 kősig maradt meg alapozásuk. A körbezárt részen a fal omladékából származó habarcs és kövek, alatta szürke betöltés volt. A keresztfaltól D-re egy tűzrakóhely maradványa került elő. Leletanyag híján csak annyi állapítható meg, hogy a keresztfal építésénél későbbi. A Ny-i főfal nem ér véget a keresztfal csatlakozásánál, csak attól 100–150 cm-rel D-re. A helyiség K-i fala, úgy tűnik, a keresztfalon túl nem folytatódik.

Az „I” szelvényben az előbb említett falaktól méretben és tájolásban is eltérő, kiszedett falszakaszok kerültek elő. Az ÉK–DNy-i irányú falszakasz É-i részén omladékkövek voltak, D-i része 50–60 cm szélességű, alapárkának aljáig kiszedett fal. Erre merőlegesen ugyanilyen széles, kiszedett fal futott. A két falszakasz által közrezárt térségben hosszúkas, ovális, habarcskeverő-gödör, közvetlenül mellette téglával kirakott járószint volt. Hét cölöplyukat figyeltünk meg, többségük az épület belsejében a falak közelében helyezkedett el, 2 már az épületen kívül, attól DNy-ra. Betöltésük téglá- és kőtöredékes, kivéve a 40. sz. objektumot, melyből kora és késő Árpád-kori kerámiatöredékek kerültek elő. Jelenleg még nem meghatározható a feltárási időszak végén 1,5 m átmérőjű, kerek folttal jelentkező 35. sz. objektum funkciója.

A leletanyag csekély mennyiségű, a szórvány csontokat leszámítva. A kerámia főleg 11–12. századi házikerámia, de az egyik cölöplyuk betöltésében 12–14. századi anyag volt. Kiemelendő a kolostorszárny helyiségének DK-i sarkában talált, szájával lefelé fordított ép, késő középkori fazék. A bronztárgyak többsége a bolygatott sírokból (pártatöredékek, övcsat, gomb), III. Béla érmének töredéke az 5. és 43. sz. falszakaszok találkozásának környékéről származott. Az előkerült vasszegek ugyanazt a típust képviselik: 8–10 cm hosszúak, pillangófejűek. Ezenkívül kis mennyiségű állatcsontot találtunk.

Konzulensek: Buzás Gergely, Bodó Balázs régészek.
Munkatárs: Patton Gábor régész.

BORUZS KATALIN

342. Mernye határa

(Somogy megye) U, R, B

2009 őszén a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága készítette el a 67. sz. út elkerülő szakaszainak hatástanulmányát. A terepbejárás több szakaszban, 2009.